

Cees W. MAAS.

Ko VOS.

HOMOFILIE : EEN OPEN - PASTORALE BENADERING.

Proloog.

Het gaat er in dit artikel om dat de pastoraaltherapeut de gevoelens die achter de woorden liggen invoelt. Het gaat niet om het kognitieve verstaan of om het 'pastoraal' doen zijn van het onderwerp maar om de mens in zijn noodbeleving.

Sengers neemt achter in zijn boek, 'Gewoon hetzelfde' (1965) een brief op die een student van zijn vriend kreeg, toen hij hem verteld had van zijn homofiele aanleg. In die brief lezen we : "Ik geloof niet dat er zoiets bestaat als een mens met uitsluitend heterofiele - of uitsluitend homofiele aanleg. Ik geloof niet dat een mens opdeelbaar is in een paar categorieën naar gelang van zijn mogelijkheden om lief te hebben. Die etiketjes-plakkerij is een fundamenteel kwaad van onze samenleving - de heidense vrouw vlucht uit de onzekerheid van de onberekenbare en grillige werkelijkheid in de categorieën die hij zichzelf scheidt en waarmee hij de werkelijkheid tracht vast te leggen. Denk niet dat je niet geaccepteerd wordt. Je hebt gekozen voor een van hun categorieën en ze zullen je daarin accepteren, je erin vastprikken tot je snakt van hun dwangbuis verlost te worden."

Het etiket.

Binnen de subcultuur zal de eigen seksuele identiteit eerder gekoppeld worden aan gevoelens van schuld, angst voor ontdkking, eenzaamheid, het je-zo-moeten-gedragen en onzekerheid over de persoonlijke en maatschappelijke toekomst. De homofiele mens moet, wil hij niet vluchten in de schijn-

identifikatie van de subcultuur, zich staande houden vanuit een agressie tegenover 'anderen', de samenleving, eigen ouders en gezin, waardoor bij een aantal homofielen een grote eenzaamheidsproblematiek ontstaat. Deze eenzaamheidsproblematiek vinden wij verwoord in het boek van Meyer Sluyser, 'Niemand die het antwoord weet', waarin de homofiele hoofdpersoon in de epiloog zegt : "Ik ben nu over de vijftig. Ze zeggen dat ik mijn wilde haren kwijt ben. Och, alles is betrekkelijk en gedachten zijn vrij. Als ik op mijn leven terugkijk, zie ik niet één enkel uur dat ik werkelijk een volledig gelukkig mens was. Maar ik heb nu vrede gesloten met mijzelf. Ik leef in de veronderstelling, dat de wereld haar vijandschap heeft opgegeven. Ik woon alleen : nog steeds in hetzelfde huisje. Heerlijk ! Ik heb veel kennissen en weinig vrienden. Als ik miljonair wordt, laat ik een brede diepe gracht om me heen graven met water erin en een ophaalbrug erover. Alleen mijn ingewijde vrienden krijgen de sleutel om de brug neer te laten (...)"

Het is niet ondenkbaar dat identifikatie-fantasieën aan mensen (vooral pubers) de overtuiging verschaffen dat zij homofiel zijn, terwijl zij juist op weg zijn een heterofiele identiteit te vinden, met behulp van voorlopige identifikaties. Daarom geeft van der Geest een aanvulling op de definitie van Sengers' criterium. 'Over seksgenoten fantasieren' is geen indikatie van homofilie als er identifikatievoorstellingen in het geding zijn.

Men zou moeten zeggen : 'over kontakt met seksgenoten fantasieren is zo'n indikatie. Want dan is er pas sprake van homoseksuele fantasie'.

Het etiket 'Homoseksueel' kan om het even door welk ander vervangen worden. Enkele getuigenissen geven inzicht in de verborgen nood die schuilgaat achter de morele verontwaardiging. De basishouding van waaruit men taxeert blijft dezelfde : een autoritair harde instelling.

Of zoals Fromm zegt : het gif dat elk verwachtingspatroon doordringt en zo een sadistisch syndroom in stand houdt.

Hier volgen enkele meningen :

- homofilie veroorzaakt de verminking, de verwoesting van het schoon menselijk leven én individueel én sociaal.
- homoseksualiteit is gewoon drift uit eigenliefde en heeft niets met liefde te maken.
- homofielen zijn abnormalen die uit drift en egoïsme handelen, omdat ze opzien tegen gebeurlijke gevolgen (moeder- of vaderschap) van hun daad.

De kerk, de bijbel en homoseksualiteit.

Op 5 oktober 1979 zei paus Johannes Paulus tot 345 bisschoppen in Chicago : "Homoseksueel gedrag is moreel oneerbaar". Een jezuïet, J. McNeill, schrijver van 'The church and the homosexual' (1971) wil de bestaande diskriminatie binnen de kerk t.a.v. de homoseksuelen uit de weg ruimen.

Nog steeds raden katholiek geestelijke leidslieden, homoseksuelen aan zich te bekeren tot heteroseksualiteit of anders in volstrekte onthouding te leven. McNeill citeert dan ook de grote middeleeuwse theoloog Thomas van Aquino als hij het over Eva heeft : "Zij was alleen maar in staat om de man ter zijde te staan bij de voortplanting, want in iedere andere situatie zou een andere man een grotere steun zijn geweest". Volgens deze Thomas is elk seksueel genot het resultaat van zonde. Geslachtelijk verkeer heeft slechts de voortplanting tot doel; daaruit leidt hij dan ook een veroordeling van de homoseksualiteit af.

In 1972 schreef pater Henry Fahrens in de U.S.Catholic een artikel, 'Een christelijk antwoord aan de homoseksuelen', waarin hij het standpunt van de kerk 'wreed, zelfgenoegzaam, gebaseerd op vooroordelen en onchristelijk' noemt. Hij nodigde de katholieke kerk uit, homoseksuele relaties te er-

kennen en raadde 'een getuigenis van de kerk (aan) bij de viering van de liefde tussen twee personen van hetzelfde geslacht'.

Door de eeuwen heen baseerde de kerk de veroordeling van de homoseksualiteit op teksten uit de Heilige Schrift. In Genesis 19 wordt de verwoesting van Sodom beschreven. De kerk leerde dat homoseksuele praktijken er de oorzaak van waren dat over de Steden Sodom en Gomorra een vreselijke goddelijke straf was gekomen. Door de geschiedenis heen zouden 'zonden tegen de natuur' dergelijke goddelijke straffen als aardbevingen, overstromingen, en pestepidemieën hebben veroorzaakt.

In het Nieuwe Testament in de brief aan de Romeinen spreekt Paulus een veroordeling uit over zowel mannelijke als vrouwelijke homoseksualiteit. Deze bijbelteksten hebben door- gewerkt in de verschillende rechtssystemen die in Europa en elders door de tijd heen ingang hebben gevonden.

De kerk heeft als een katalysator gewerkt bij de diskriminatie en vervolging van de homoseksuelen. McNeill tracht in zijn boek aan te tonen dat het om verkeerde interpretaties van de oorspronkelijke bijbelteksten gaat. Met behulp van onder andere de linguïst Bailey interpreteert hij de geschiedenis van de verwoesting van de steden Sodom en Gomorra bijvoorbeeld niet als een episode waarbij de homoseksualiteit als zonde centraal staat, maar als een waarbij gebrek aan gastvrijheid jegens vreemdelingen de straf des Heren heeft uitgelokt.

Er is McNeill alles aan gelegen om de Heilige Schrift als een goddelijke waarheid te laten voortbestaan. Zo komt de jezuïet tot de konklusie dat er nergens is geopenbaard dat homoseksuelen per definitie zondig zijn. En aangezien er altijd en in alle culturen homoseksualiteit is voorgekomen besluit hij, dat de homoseksueel wel deel uit moet maken van een goddelijk plan, waarbinnen hij een heel precieze

rol binnen de maatschappij kan vervullen. McNeill : "Er is een beeld van de ideële gelijkheid van de homoseksueel met wat het inhoudt om een echte persoonlijkheid te zijn zoals God dat in het Nieuwe Testament heeft neergelegd : dat beeld is ons gegeven in de persoon van Jezus Christus".

Drs. van Veen, in 'Wat zegt de bijbel over homofilie ?' (1973), wil niet willekeurig met de bijbelteksten omspringen als hij stelt dat noch de profeten noch de apostelen de homofilie (in praktizerende vorm) gekend hebben. Hun veroordeling geldt slechts de massale, dekadente, obsessievolle en kultische vormen daarvan. Het verbod inzake de geslachtsgemeenschap met iemand van hetzelfde geslacht moet gezien worden in het verband van de heidense kultus waarin inderdaad de homoseksualiteit - vaak kollektief beoefend, veelal aangeleerd - een veel voorkomend fenomeen was, waarbij de mens zich in feite voor de afgod prostitueerde. Het 'zoiets doet men in Israël niet' is de afwijzing van de Here van de afgodsdienst en het demonische karakter van de heidense kultus op velerlei gebied. Hieronder valt bv. ook het mensoffer, als de heteroseksuele vorm van tempel(gewijde) prostitutie.

Drs. van Veen bedoelt ons inziens in dit geheel te zeggen dat de Heilige Schrift ruimte laat voor bepaalde menswaardige vormen van homoseksualiteit ! Betekenisvol is van Veen's opmerking, dat we ons niet blind moeten staren op het handjevol bijbelteksten (Lev. 18:22; Lev. 20:13; Rom. 1:24-26; 1 Cor. 6:10; 1 Tim. 1:10), maar dat we verder moeten denken vanuit de totale (bevrijdende) structuur van het evangelie.

Het Sodom gebeuren is een verhaal waarbij schending van de gastvrijheid, door poging van massale verkrachting van het eigen geslacht, de hoofdrol speelt. In dit licht kunnen we dan ook van hieruit vrijwel niets over homofilie zeggen. Ook niet m.b.t. Handelingen 15:20 en 29, waarbij het gaat

om kultische en ethische voorschriften.

Het gaat erom of de zelfverwerkelijking van de mens parallel loopt met de maatstaf der heiligheid die God ons aanreikt, waarin het gaat om genade. De mens als beelddrager, tot het ware wonen geschapen, als heer en beheerder van het huis (aarde, lichaam etc.) waarin God hem doet wonen is tot 'heiliging' geroepen. Heiliging betekent medemenselijkheid én zelfverwerkelijking als gedrag dat overeenkomt met de status van hen die Gods aarde mogen wonen.

De oproep van de Evangelische prediking is allereerst tot verzoening en vernieuwing, dat betekent ook bevrijding van (o.a. vooroordelen). Deze behoort het echte leven en het ware wonen te garanderen. Deze norm voor de zelfontplooiing (welke ook de norm is voor de ontplooiing van de aarde zelf) betekent dat wij anders moeten denken en handelen (Eph. 4:20).

De theoloog S.J. Ridderbos in 'Wat is ethiek ?' zegt :

"Er is in de homofiele relatie zoveel natuurlijks dat ze niet in haar totaliteit als tegennatuurlijk mag worden gekwalificeerd. Wel is het zo dat de mens die God onteigent (zichzelf en de aarde ontheiligt) de zaken op z'n kop dreigt te zetten. Is het zo dat de homofiel het beter weet dan Paulus (in Rom. 1:24-27 en 12:1) omdat hij meer weet ?" Alles wat 'geloofwaardig' is bij de mensen hoeft daarom nog niet geloofwaardig bij God te zijn. Volgens ons velt de Bijbel bij voorbaat het oordeel over ieder tekort aan liefde en begrip voor de homoseksueel, homofiel.

De synode der gereformeerde kerken heeft oog gekregen voor het traditionele stigma dat zij de homoseksuele naaste heeft toegedicht en aandacht gevraagd voor het grote tekort aan bewustheid van het lijden dat zich onopgemerkt onder onze ogen voltrekt. De aanvaarding van de homofiel in zijn (haar) zo zijn betekent op zich een ommekeer in de moraal, die gelijk staat met de afschaffing van de slavernij en de kinderarbeid. Wij kunnen ons afvragen of de homofielen niet

teveel in een aparte categorie worden geplaatst t.o.v. bijv. de ongehuwden, de weduwen, weduwnaars, echtgenoten van gedetineerden, geestelijk gestoorden, 'gewoon' gehuwden etc.

De pastoraal-therapeutische benadering : uitgangspunten.

Een kernpunt in de begeleidingsproblematiek is : alleen is maar alleen als bewoner op deze aarde. Het gaat in de pastoraal-therapeutische benadering gewoon om een sociale en kulturele integratie van een wonende mens. Het gaat om het gewoon doen, want homofielen zijn dan ook, gewoon met andere wonende mensen zijn, thuis zijn. Bij het ethos van het ware wonen gaat het er om, dat vanuit humanistisch standpunt gezien de homofiele medemens als zodanig status krijgt, dat men anders aan en over hem (haar) denkt dan aan de prostitueé en het bordeel.

De vorm van begeleiding in pastoraal-therapeutische zin is vooral het echt doen wonen, het 'thuis' doen zijn bij zichzelf en anderen van de homofiele medemens. In het evangelie gaat het immers om de gemeenschap der mensen ?

Zonder hier verder op de Bijbelse notities in te gaan kunnen we stellen dat de Bijbel het samenwonen van man en vrouw ziet als de meest natuurlijke en culturele zaak van de wereld (Gen. 1:28; 2:18). In een pastorale handreiking zou men deze diep bedoelde broederschap van man en vrouw (in de opvatting van Drs. van Veen) ook van toepassing kunnen laten zijn op andere vormen van een seksueel-erotische gekwalificeerde gemeenschap.

Het gaat er in dit verband niet om, of we de vriendschapsrelatie (die ook erotisch is) tussen leden van hetzelfde geslacht aanvaarden of afwijzen. Daarover zijn veel uiteenlopende meningen genoegzaam bekend (b.v. Levinas in 'Totaliteit en het oneindige', pp. 26-29). Waar het hier wel om gaat is, dat het huwelijk niet de enige wijze van

waarachtig samenwonen is. De menselijkheid onder een dak beleven, de saamhorigheid en het samen geborgen zijn, de liefde van de ene mens tot de andere ervaren is ook mogelijk in andere vormen van huishouding en samenwoning. Daarom mag en kan de homofiel, die door Gods geest wordt bewoond, niet de eenzame en geïsoleerde figuur zijn, waarvan wij het imago zo frekwent op het scherm van onze geest krijgen geprojecteerd. Iedere pastorale benadering behoort uit te gaan van het wonen in de gemeenschap van hen, die samen het verband hebben met de Heer. In dit beeld komt de nieuwe schepping - waarbij geen onderscheid is tussen heterofiel en homofiel, maar alles en in allen Christus zijn - de humane mens naar voren. In Christus kennen wij gemeenschap, geborgenheid, activiteit en door Hem dragen wij vrucht, kunnen wij zelfs geestelijk kinderen verwekken (1 Cor. 4:15, Filemon; 10 Jesaja 54:1, 56:3-5).

Volgens Jung zijn in de mens aanwezige ontwikkelingsprincipes van het mannelijk en vrouwelijk beginsel (archetype) die tot zijn ontwikkeling en tot geestelijk volwassen mens leiden. Hierbij is het zo dat in de man het vrouwelijk beginsel als geestelijke leidraad sterker werkzaam is dan het mannelijke en bij de vrouw omgekeerd.

Vroegere jeugdervaringen zijn net als bij Freud in staat de hoedanigheid van het archetype te beïnvloeden en daardoor weer het bewustzijn in een latere levensfase. Jung bedoelde dat in het bewustzijn van ieder mens het geestelijk beginsel van de andere sekse als beïnvloedende en stuwende komponent aanwezig is en dat de aard van deze komponent (of archetype) beïnvloed kan worden door ervaringen in de jeugd. Vaak is het (bijvoorbeeld) zo, dat de wijze waarop de moeder het jonge mannelijke kind tegemoet treedt, in belangrijke mate bepalend is voor de wijze waarop dit later op de vrouw zal reageren.

Volgens Jung beschikt de homoseksueel over een rijkdom aan

religieuze gevoelens die hem helpen om de ecclesia spiritualis te verwezenlijken, en over een geestelijke ontvanke-lijkheid beschikt die hem gevoelig voor de openbaring maakt. Al die specifieke eigenschappen die Jung toeschrijft aan de homoseksuele gemeenschap, worden normaliter beschouwd als typische eigenschappen van de Christus, die hem in totaliteit hebben onderscheiden van de gewone mensen. Wat Jung hier volgens ons benadrukt, is niet dat Christus homoseksueel was - niet meer dan dat hij een heteroseksueel was (gezien de gangbare opvattingen die in de kulturele kontekst aan deze uitdrukking gegeven wordt) - veeleer dat hij een buitengewoon rijke en buitengewoon vrije menselijke persoonlijkheid was.

Er kan dus een andere -(homofiel)- gerichte instinktmatige aantrekking zijn, dat is gewoon een feitelijk gegeven. De mens kan die met zijn bewustzijn onderkennen en door zijn wil bevestigen dan wel ontkennen. Wil en bewustzijn samen onderscheiden de mens, als beelddrager van God, wezenlijk van het dier. De uitspraak "ik ben mijn lichaam" wordt gedaan door de 'subjectiviteit', door de kern van mijn wezen als mens. Wie zegt : "ik heb een lichaam", die kan het manipuleren. Dan krijgt de ziel het te zeggen.

In onze pastoraal-therapeutische benadering mogen we als uitgangspunt nemen : de meest ideale en vervolmaakte vorm van homofilie, nl. de permanente verbintenis vergelijkbaar met het trouw-verbond tussen man en vrouw. Om niet diskriminerend over en met de homofilie te spreken, moet men alleen gewoon met hem/haar omgaan.

De pastoraal-therapeutische benadering : werkwijze.

Sommigen menen dat wanneer de homofiel zichzelf leert aanvaarden en de maatschappij aanvaardt hem, zijn probleem opgelost is. Het zwaartepunt komt bij de samenleving te

liggen. Alleen zij kan de homofiel bevestigen in de zelf-
aanvaarding, zijn geweten is een functie van de samenleving,
die hem kan zeggen : in wezen mankeer je niets.

Anderen menen dat de homofiel zich heel moeilijk kan vrij-
maken uit het circuit van een eigen leefwereld, omdat het
vigerende moraal systeem hem niet kan integreren, zonder het
kultureel grondpatroon ingrijpend te veranderen. Het misver-
stand zou kunnen bestaan dat de pastoraal-therapeut degene
is, die uit de rijkdom van zijn geestelijk leven uitdeelt
aan hen die dat behoeven. De pastoraal-therapeut echter
wijst van zichzelf af : hij is hoogstens het intermediair,
waarvan de echte pastor, de in Jezus Christus-mens geworden
God zich bedienen wil om in de konkrete situatie van het
mensenleven zijn solidariteit met ons mensen toe te spitsen.
De pastoraal-therapeut treft in de ontmoeting met homofiele
mensen aan, zoals ze op dat ogenblik zijn : blij of bedroefd,
energiek of moedeloos, opstandig of berustend.

Juist vanwege de niet-direktieve manier van omgaan met de
homofiele medemens, is het van belang dat hij zo onbevangen
mogelijk staat tegenover de ander.

In de eerste fase - die van onzekerheid - wanneer langzaam
aan het inzicht gaat doorbreken, dat men zichzelf ernstig
wil gaan nemen, kan de pastoraal-therapeut beter delen in
de gevoelens van onzekerheid.

Bij het uiten van woede heeft ieder mens (ook de homofiel)
behoefte aan iemand, die de boosheid (als onmachtsbeleving)
niet alleen begrijpt, maar ook aanvaardt. Soms voelt men
zich niet zozeer boos (op de kerk of ook op God), maar ook
schuldig en ongelukkig t.a.v. ouders, omgeving of huwelijks-
partner. De pastoraal-therapeut kan vanuit zijn aanvaarden-
de houding laten blijken dat men woede, schuldgevoelens bij
hem kan uiten. Dat in opstandigheid tegenover God het be-
vrijdend kan zijn duidelijk te maken dat in het protest te-
gen het lijden (als gevolg van diskriminatie, onbegrip, on-
heuse bejegening) - als we het evangelie goed verstaan -

God zelf aan onze zijde hebben.

Beschikbaar zijn van de pastoraal-therapeut, betekent dat men makkelijk bereikbaar is (niet alleen op afgesproken tijden) om in wanhoop of depressie er te zijn. Niet dat hij steeds veel hoeft te zeggen, maar als hulpverlener bij te staan in aanvaarding. Het evangelie immers spreekt over een God, die de wereld liefheeft met een liefde, die de vrees - voor een veroordeelde God - uitsluit.

De meeste pastoraal-therapeuten gaan ervan uit het bestaan van de homofilie als uitgangspunt te nemen voor het realiseren van een leefbaar en een zo goed mogelijk menselijk bestaan, waarin zij proberen de homofiel te begeleiden in de akseptering van zijn eigen gerichtheid.

In een echte, aanvaardende, begrijpende, aksepterende houding, probeert de psychotherapeut een kommunikatie te scheppen, waardoor de homofiele mens er beetje voor beetje toe komt naar zichzelf te luisteren. Omdat hij leert luisteren naar zichzelf, gaat hij zichzelf gaandeweg meer aanvaarden. Door de aksepterende houding van de therapeut groeit hij langzaam naar het aannemen van dezelfde houding t.a.v. zichzelf zoals hij is en slaagt hij er daardoor in zich verder te ontwikkelen in het proces van groeien en zo wordt het hen mogelijk zijn defensieve gedragingen te laten vallen en meer openlijk te zijn wat en wie hij werkelijk is. De realistische aanvaarding, door de pastoraal-therapeut, van de ander als déze ander impliceert een houding van :

- het durven relativeren van de eigen wereld.
- het durven ontdekken hoe de ander werkelijk is, wat hem of haar bezielt naar zijn diepste gevoelens en attitudes.
- een werkelijk luisterende of open benadering die door de uiterlijke woorden of daden de diepste ondertonen verstaat.
- een oprechte eerbied, waarbij de ander ervaart : hier

is een medemens die niet met etiketten werkt, bij wie ik mezelf kan en mag zijn, die mij zoals ik werkelijk ben au sérieux neemt en respecteert.

Op basis van een realistische aanvaarding kan een wederzijds vertrouwen groeien, dat nodig is om tot een echt-menselijke ontmoeting te komen. Hierin kan samen oprecht gezocht worden naar verheldering en verantwoord perspectief. Bij zo'n ontmoetingssituatie zal de therapeut mee op zoek moeten gaan naar een integratie van homofilie in een waarachtige omgang, moet men een evenwicht en samenspel zoeken tussen eerlijke ontmoeting en uitdrukking daarvan, helder inzicht en eigen behoefte.

Als de homofiel een therapeut ontmoet die werkelijk bereid is tot een realistische aanvaarding van hem als medemens, kan ook een waarachtige zelfaanvaarding groeien. Deze zelfaanvaarding die een nieuw zelfvertrouwen kan oproepen, kan ook verhelderen dat het er uiteindelijk om gaat "wat je als mens (waard) bent".

Het contact met de ander zal hierdoor weer een ontmoeting worden zonder angst of vrees, want hij ervaart vanuit een echt gezond zelf-konsept werkelijke verbondenheid met zijn medemens.

Door de maatschappelijke en kerkelijke afkeer zitten een aantal homofielen, die tot intiem seksueel contact komen, met een latent of meer bewust schuldgevoel. Aanvaardt men dat de kern-homofiele gerichtheid een reëel anders gericht-zijn vormt, dan is van schuld in geen enkel opzicht sprake. Spreken in termen van schuld veronderstelt een keuzemogelijkheid. Met betrekking tot de eigen geaardheid bestaat deze mogelijkheid niet voor de homofiel.

Epiloog.

Laten wij dit artikel afsluiten met een citaat uit een rapport van engelse Quakers, waarin wij lezen :

"Wij zeggen niet dat alle homoseksuele daden of relaties aangemoedigd moeten worden. Men moet de promiscuïteit en de zelfzucht afkeuren en dat volslagen gemis aan werkelijke affektie, dat zoveel relaties van volwassenen tekent, of deze nu hetero- of homoseksueel zijn. Wij kunnen daarin niets anders zien dan gemaskerde ontucht. Waar oprechte tederheid is, open aanvaarding van de verantwoordelijkheid en de kiem van een ernstige verhouding, is God zeker niet uitgesloten".

Bibliografie.

LEVINAS, E., Totaliteit en het oneindige. Den Haag, 1971.

MC NEILL, J., The church and the homosexual. London :
World Christian Books, 1971.

RIDDERBOS, S.J., Wat is ethiek ? Kampen : Kok, 1965.

SENGERS, W.J., Gewoon hetzelfde. Hilversum; Paul Brand, 1968.

SLUYSER, M., Niemand die het antwoord weet. Amsterdam :
Kosmos, 1969.

VEEN, J.M., Wat zegt de bijbel over homofilie ? Baarn :
Oekumene, 1973.